

Balkan Savaşları Döneminde Hindistan Müslümanlarının Faaliyetleri

The Activities of Indian Muslims in the Balkan Wars

Hatice GÖRGÜN¹

ÖZ

Hint alt kıtası ile Türkler arasındaki ilişkiler İslâmiyet öncesinde Ak Hunlar ile başlamış olup, İslâmiyet sonrası Gazneliler ile devam etmişti. 1857 Hint ayaklanmasına kadar son Hint-Türk İmparatorluğu bölgeyi egemenliği altında tutmuşsa da bu tarihten sonra Hint alt kıtası İngilizlerin hâkimiyeti altına girmişti. Sömürge devlet konumuna düşen bölge halkı kendi topraklarında ilk Türk devletlerinden beri süre gelmiş olan yöneticilikleri dolayısı ile memnun oldukları ve minnet duydukları Osmanlı Devleti'nin yanında olmayı kendilerine bir borç bilmişlerdi. Osmanlı Devleti'nin halifeliği devralmasının ardından alt kıta Müslümanları ile Osmanlı Devleti arasında manevi bir bağ kurulmuş ve bu iki toplum arasındaki ilişkiler gittikçe artmıştı. Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları'ndaki durumunu kaygı ile takip eden alt kıta halkı, din kardeşleri olan ve bağımsız kalan son Müslüman Türk Devleti'ne maddi manevi her türlü desteği sağlamışlardı. Bu kapsamda Balkan Savaşları sırasında Hindistan Müslümanlarının, Osmanlı Devleti'ni desteklemeye yönelik iki önemli faaliyeti bulunmaktadır. Bunlardan birisi Hindistan Kızılay Ekibi diğeri ise Encümen-i Huddâm-ı Kâbe'dir. Bu makalede Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nin durumundan ve Hindistan Müslümanlarının faaliyetlerinden ve Urdu Edebiyatına yansımalarından bahsedilecektir.

Anahtar kelimeler: Balkan Savaşları, Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti, Hindistan Kızılay Ekibi, Huddâm-ı Kâbe

ABSTRACT

The relations between the Indian subcontinent and the Turks started with the Hephthalites prior to Islam and continued with the Ghaznavids after Islam. Although the last Indo-Turkish Empire had ruled the region until the Indian uprising of 1857, afterward, the Indian subcontinent came under the rule of the British. The people of the region, which had become a colonial state, considered it their duty to be on the side of the Ottoman State because they were satisfied and grateful for the administration the Turkish rulers had implemented in their lands. After the Ottoman Empire took over the caliphate, a spiritual bond was established between the Muslims of the subcontinent and the Ottoman Empire, and the relations between these two societies gradually increased. The people of the subcontinent followed the situation of the Ottoman Empire in the Balkan Wars with concern and provided all kinds of material and moral

¹İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: H.G. 0000-0003-2347-1959

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Hatice GÖRGÜN (Arş. Gör. Dr.),
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Urdu Dili
ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-posta: hatice.gorgun@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 11.08.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
18.08.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
26.08.2022

Kabul/Accepted: 28.08.2022

Atıf/Citation: Gorgun, Hatice. "Balkan Savaşları Döneminde Hindistan Müslümanlarının Faaliyetleri." *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies* 41 (2022), 181-196.
<https://doi.org/10.26650/jos.1160893>

support to their religious brothers and the last independent Muslim Turkish State. In this context, Indian Muslims during the Balkan Wars had two important activities supporting the Ottoman Empire. One was the Indian Red Crescent Society, and the other was the *Anjuman-i Khuddâm-i Kaaba* [Society of the Servants of Kaaba]. This article discusses the situation of the Ottoman Empire during the Balkan Wars, the activities of Indian Muslims, and their reflections on Urdu literature. **Keywords:** Balkan Wars, Indian Muslims, Ottoman Empire, Indian Red Crescent Society, Anjuman-i Khuddâm-i Kaaba

EXTENDED ABSTRACT

The Ottoman Empire suffered a great defeat and weakened as a result of the Tripoli War and fell into a worse situation with the Balkan Wars. Having even lost Edirne for a while, the Ottoman Empire took advantage of the disagreements among the Balkan allies during the division of lands and took back Edirne and its surrounding areas. Thus, Eastern Thrace and Edirne were included in the territory of the Ottoman Empire until August 1913.

The Balkan Wars involved the people of Anatolia uniting their whole existence with a sense of togetherness and solidarity under the aim of protecting their homeland. During these wars, men and women both young and old were mobilized to defend their homeland. This cohesion was an extremely important indicator for the formation of a national consciousness.

The Muslims of India were among the British colonies who felt connected to the Ottoman Empire due to the caliphate and also felt dutybound to save the Ottoman Empire from the difficulty it was experiencing during the Balkan Wars. Indian Muslims gave their lives and property for this cause without any hesitation. The Muslims of the subcontinent felt such love and devotion toward Turkey that they were curious about the outcome of the wars beforehand and even went to fortune tellers for this. Muslim societies in Europe, Africa and Asia considered the attack on the Ottoman Empire, being the last independent Muslim country, as the new Crusade, and for this reason tried to help the Ottomans in every possible way.

The war was followed very closely in India. For the first time, the Ulama who had different thoughts united along the same lines and collected aid for the Ottoman Empire. They also decreed fatwas stating support of the Ottoman Empire to be obligatory in the India. Meanwhile, the Muslim women in India sold their jewelry and sent the money they'd collected to their siblings in need in the Ottoman Empire. Young, old, male, or female, all tried their best. Almost half of the aid collected from the whole world came from India. The Muslims of the world believed that strengthening religious siblinghood and uniting were necessary. In this context, Indian Muslims performed two important activities: the Indian Red Crescent Society and the *Anjuman-i Khuddâm-i Kaaba* [Society of the Servants of Kaaba].

The medical delegation that was sent to Turkey to provide medical aid to the wounded during the Balkan Wars while also providing health services in Ottoman lands also sent letters to India about their memories and impressions. The people of India eagerly awaited these letters, through which Ottoman propaganda was maintained by publishing them in newspapers.

After the Red Crescent Delegation was sent to Turkey, another important formation that was brought to life during the Balkan Wars was the establishment of the *Anjuman-I Khuddâm-Kaaba*. The idea for establishing this society, which had formed to ensure the security of Mecca and Medina, was first put forward by Maulana Mushir Hosain Kidwai and Maulana Abdul Bari. Anjuman-i Khuddâm-i Kaaba continued to exist in India for a long time with its activities and occupied an important place in the political relations established with the Ottoman Empire.

In line with all this information, the Muslims of India can be seen to have provided all kinds of support to the Ottoman Empire during the war. In addition, literary agents did their best at this time, both conveying the true news to the public through newspapers and guiding the feelings of the people through poems. The Muslims of India displayed the best example of Islamic solidarity with the material and moral support they provided during the troubled times of the Ottoman Empire.

Giriş

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan'dan oluşan dört Balkan devleti 1912-1913 yılları arasında arka arkaya savaşmışlardır. Bu savaşlar Türk tarihindeki en büyük felaketlerden biri olan Balkan Savaşları olarak bilinmektedir.¹

Osmanlı Devleti'ne kendilerini hilafet dolayısıyla bağlı hisseden İngiliz sömürgelerinden olan Hindistan Müslümanları da Balkan Savaşları sırasında Osmanlı'yı içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmayı kendilerine görev olarak kabul etmekteydiler. Bu uğurda canlarını ve mallarını hiç çekinmeden ortaya koymuşlardı. Hindistan Müslümanlarının savaş sırasındaki faaliyetlerine geçmeden önce Balkan Savaşları'nın nasıl başladığını ve tarihsel örgüyü anlatmak yerinde olacaktır.

1. Balkan Savaşları'nın Başlamasına Giden Süreç

Osmanlı'ya karşı ilk defa 1804 yılında Sırlar ayaklanma çıkarmışlardır. Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik hareketi Sırların ayaklanmasına zemin hazırlamıştı. Sırlar, 1809 yılında Bükreş Antlaşması ile ayrıcalıklar elde etmişlerdi.² Tanzimat Fermanı ve İslahat Fermanı'nın ardından Hıristiyanlar kendilerine sağlanan ayrıcalıklar ve Batının desteği ile Osmanlı Devleti karşısında daha da kuvvetlenmişlerdi. Sırlardan sonra, 1821 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı Yunanlılar ayaklanmış ve Rusya, İngiltere, Fransa gibi Avrupalı devletlerin himayesinde Edirne Antlaşması'nın ardından Yunanistan bağımsızlığını ilan etmişti.³ Osmanlı Devleti ilk önce Sırlar daha sonra ise Yunanlılardan dolayı Balkanlar'da hâkimiyeti iyice kaybetmişti. Trakya ve Makedonya'nın dışında Balkanlar'ın çoğunluğu 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Berlin ve Ayastefanos Antlaşmaları ile bağımsızlıklarını kazanmışlardı. Böylelikle üstünlük artık Balkanlarda Ruslara geçmiş oldu. Yine Berlin Antlaşması'ndan sonra Karadağ bağımsızlığını kazanmış, Bosna Hersek ise Avusturya tarafından işgal edilmişti.

Orta Avrupa'yı Akdeniz'e bağlayan Mora ve Vardar nehirleri üzerinde bulunan ve Balkanların en verimli topraklarına sahip olan Makedonya, başka ülkelerin her daim gündeminde olmuştu.⁴

Avusturya ve Rusya arasındaki Balkanlar'ı ele geçirme arzusu ile Rusya'nın hayali olan Panslavizm düşüncesi de savaşın çıkmasında önemli bir rol oynamıştı. Balkan devletlerinin birlik halinde olmalarını engellemek isteyen Rusya, Osmanlı Devleti'ne ait olan Makedonya'nın bölüşülmesi fikrini Balkan Devletleri ile paylaşmıştı. Rusya'nın kışkırtmaları sonucunda da Makedonya'nın bölüşülmesi esas alınarak Karadağ-Sırbistan, Karadağ-Bulgaristan ve Bulgaristan-Yunanistan arasında Balkan İttifakı ortaya çıkmıştı.⁵

1 Hamiyet Sezer Feyzioğlu, "Hatıraların Işığında Balkan Savaşları", *DTCF Dergisi* 56/2 (2016), 200.

2 Arzu Süren Çiftsüren, "93 Harbi'nden Sonra Hindistan-Pakistan Alt-Kıtası'nda Urduca ve Farsça Şiirde Türkiye ve Türkler", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013), 148.

3 Salim Aydın, "Osmanlı Basınında Balkan Savaşları (1912-1913)", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), 3-4.

4 Çiftsüren, "93 Harbi'nden Sonra", 149.

5 Zekai Kardaş, "Abū'l-Kelām Āzād ve el-Hilâl Gazetesi Çerçevesinde Türkiye ve Türkler", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011), 93.

Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşı'nda kaybetmesini fırsat bilerek Osmanlı'yı daha da zor duruma düşürmeye çalışmaktaydılar. Balkan Devletleri, Osmanlı'nın içinde bulunduğu karmaşadan faydalanarak "Osmanlı'nın ordularını geri çekmesi, eyaletlerin bağımsız olmaları ve farklı reformlar yapılması" gibi kabul edilmesi mümkün dahi olmayan talepler dile getirmişlerdi. Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş açmasıyla birlikte artık Balkan Savaşlarının başladığını görmekteyiz.⁶

Osmanlı ordusunun bu dönemde içerisinde bulunduğu durum, sürecin aleyhine gelişmesine sebep olmuştu. Emeklilik Kanunu'nun Osmanlı tarafından askerler adına çıkartılması Balkan birliğinin oluşumunu tetiklemişti. Osmanlı ordusunda görev yapan 58, 62 ve 80 yaşlarında alaylı subaylar bulunmaktaydı. Meşrutiyetin ardından çıkarılan bu kanun ile yaşları ileri olan alaylı subay sayısı azaltılmıştı. Ancak atılan bu askerlerin yerleri genç subaylar ile doldurulamamıştı. Balkan Devletleri ve Avrupa da bu açıkları bilmekteydi. Osmanlı subayları arasında ayrımcılığa neden olan başka bir konu da Zadeğân Sınıfının⁷ olmasıydı. Ayrıca ilk defa Müslüman erler, Balkan Savaşları sırasında Hıristiyan erler ile aynı tarafta savaşacaklarını öğrenince buna anlam verememişler ve hoşnut olmamışlardı. İşte savaş öncesinde Osmanlı ordusunda isyanlar başlamış, terhis sorunları gündeme gelmiş, iç çekişmeler ve başıbozukluk ile karşı karşıya idi.⁸ II. Meşrutiyet döneminde (1908-1918) 24 hükümet görev yapmış, 16 Temmuz 1912 yılında istifa eden Said Paşa'dan sonra 9. Hükümeti Gazi Ahmet Muhtar Paşa (1912) kurmuştu.⁹ Rusya'nın Hariciye Nazırı Noradungiyan Efendi'ye savaş olmayacağına dair vermiş olduğu güvenceye dayanarak iktidarda bulunan Gazi Ahmet Muhtar Paşa hükümeti, Rumeli'de bulunan eğitilmiş 120 tabur askeri terhis etmişti.¹⁰ Askerlerin terhis edilmesiyle güvenlik duvarı yıkılmış ve Balkan toprakları tehdit altında kalmıştı. Osmanlı'nın almış olduğu son terhis kararının ardından Balkanlar'daki olaylar göz önüne alındığında seferberlik zorunlu hâle gelmişti. Seferberlik kararı kolay değildi ve bu gecikme beraberinde bazı zorlukları da getirmişti. Bütün bu olanlar ordunun hazırlıklarını tamamlayamamasına neden olmuştu.¹¹ 1912 yılında ittihatçılar ile hükümet arasında başlamış olan anlaşmazlıklar daha da artmış, bu siyasi kargaşa ortamı orduyu da etkilemekteydi. Bu ortamda ülke ekonomisi de ordunun ihtiyaçlarına yetmiyordu.¹²

6 Azmi Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, (Ankara: TDV, 1997), 189.

7 Zadeğân Sınıfı, Harp Okulu'nda İkinci Abdülhamit'in damatlarının askeri eğitim alabilmeleri amacıyla açılan sınıftır. Padişahın izni ile girilebilen, harbiyenin diğer sınıflarından ayrı olan ve yatılı olmadan asilzadelerin oğullarının okuduğu bir sınıftı. Zadeğân Sınıfı için bkz. Rahmi Apak, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, (Ankara: TTK, 1988), 12.

8 Feyzioğlu, "Hatıraların Işığında", 201-202.

9 Ahmet Ali Gazel, "İttihat ve Terakki'nin 1913 Kongresinde Hükümetine ve Şahsına Yönelik İthamlara Ahmet Muhtar Paşa'nın Cevabı", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 54 (2015), 626.

10 Kardaş, "Abû'l-Kelâm Âzâd", 94.

11 Feyzioğlu, "Hatıraların Işığında", 202.

12 Nurten Çetin, "Balkan Savaşları'nda İzmit'te Seferberlik Uygulamaları", *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II* (2016), 977.

2. Balkan Savaşları ve Hindistan Müslümanları

I. Dünya Savaşı öncesinde meydana gelen Balkan Savaşları, Osmanlı toplumunda köklü değişiklikler oluşturmuştu. Balkan Savaşları, sömürge olarak varlığını sürdüren Müslüman toplumlar için de büyük bir anlam taşımaktaydı. Bağımsız kalan son Müslüman ülke konumundaki Osmanlı'nın saldırıya uğraması Avrupa, Afrika ve Asya'daki Müslüman toplumlar tarafından yeni bir "Haçlı" saldırısı gibi değerlendirilmekteydi. Bu yüzden de elden gelen her türlü imkân dahilinde Osmanlı'ya yardım edilmeye çalışılmıştı. Sömürge konumunda yaşayan Müslüman toplumlar, Balkanlardaki gelişmelerden sonra "Pan-İslâmizm" yani "İslâm Birliği" olarak adlandırılan ve Müslümanların birlik ve beraberliğini ön şart olarak gören siyasal hareketin güç kazanmasına neden olmuştu. Batıya karşı Müslüman ülkelerin "Din kardeşliği" temeline dayanarak oluşturduğu bu siyasal hareket, sömürge yöneticilerini bir hayli korkutmaktaydı. İngiltere'nin en büyük sömürgesi olan Hindistan'da Balkan Savaşları süresince Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne karşı yapmış olduğu maddi ve manevi her türlü yardım büyük önem arz etmektedir.¹³

Hint alt kıtasında mevcut olan ve aralarında ayrılıklar bulunan Nedvetü'l Ulemâ, Diyübendiler, Barelviler, Farang-i Mahaliler ve Şîiler gibi ulema cemiyetleri, Balkanlarda 1912 yılında baş gösteren bu savaşta bir araya gelmişlerdi. Ülkede Osmanlı Devleti'ni desteklemenin farz olduğu yönünde fetvalar vermişlerdi. O dönemdeki tüm gazete ve dergiler hemen hemen bütün haberlerini Balkan Savaşı üzerine yapmaktaydı.¹⁴ İslâm'ın yükselmesi ve Kutsal toprakların korunması Türkler sayesinde olduğu için kendilerini borçlu hisseden Hindistan Müslümanları, "Eğer Türkler dünyevi amaçlar ile savaşıyorsa bile onlarla iş birliği içinde olmamız vaciptir." düşüncesini taşımaktaydılar. Bir vaazda Allah Teâlâ yolunda ölen şehitlerin eşleri ve çocukları için para toplanmasına karar verilmiş, dünya ve İslâm için savaşan Türk kardeşlerine yardım edilmemesinin düşünülemeyeceği ifade edilmişti.¹⁵ Neredeyse bütün gazete ve dergiler Balkan Savaşı ile ilgili haberlere yer vermektedir.

Balkan Devletleri'nin 1912 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı açtığı bu savaşlarda¹⁶ Hint Müslümanlarının, Trablusgarp Savaşı sırasında sergiledikleri korumacı tutumun bu dönemde zirveye ulaştığını görmekteyiz. Hint alt kıtasında savaşın başlaması ile Trablusgarp Savaşı'ndan daha disiplinli ve düzenli bir şekilde hareket etmeye başlayan Hint Müslümanları, merkezlerde geniş kapsamlı mitingler düzenlemişlerdi. Din önderleri destek olmak amacıyla sadaka, zekât ve kurban paralarının Osmanlı Devleti'ne verilmesinin farz olduğu yönünde fetvalarda bulunmuşlardı.¹⁷ O dönemdeki etkili etkili gazetelerden biri olan *Urdu-yu Mualla* da Osmanlı

13 Hasan Taner Kerimoğlu, "Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 24 (2012), 162.

14 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 190.

15 Nur-ul-Hasan Raşid Kandhalvi, *Qaim-e Ulum Hazreti Maulana Muhammad Qasim Nanutavi*, (Pakistan: Ramazan el-Mubarek Kitabevi, 2000), 115.

16 Cevdet Küçük, "Balkan Savaşı", *DİA*, c. V, (Ankara: TDV, 1992), 23.

17 Serdal Soyluer, "Balkan Savaşları Sırasında Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yardım Kampanyalarının Osmanlı Basınına Yansımaları", *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 13 (2011), 95.

Devleti'ne destek olunması hakkında bir fetva yayınlamıştı. Ayrıca Avrupa mallarını boykot etmek üzere kampanyalar başlatılmıştı.¹⁸ Mitinglerin ardından Hint alt kıtasındaki önemli gazetelerinden *Comrade, el-Hilâl ve Zemîndâr* tarafından hazırlanan yardım kampanyalarında önemli miktarlarda para toplanmıştı. Toplanan bu yardımın önemli bir bölümü Osmanlı Bankası ve Hilâl-i Ahmer Cemiyeti vasıtası ile Osmanlı'ya ulaştırılmıştı. O dönemde Hindistan Müslümanları tarafından yapılan hem maddî yardımlar hem de manevî destek Osmanlı Devleti'ndeki yayın organlarına da yansımıştı. Dönemin önde gelen günlük olarak çıkartılan siyasi içerikli gazetelerden olan *İkdam gazetesi*, İslâm alemi hakkındaki yayınları ile haftalık bir dergi olan *Sebilürreşad* ile İttihat ve Terakki adına yayın yapan, siyasi ve günlük bir gazete olan *Tanîn*'de de Hindistan Müslümanlarının yardımları büyük bir yankı uyandırmıştı.¹⁹

Öyle ki derinden sarsılan Hindistan Müslümanları arasında bulunan Aligarh Üniversitesi öğrencileri, öyle büyük bir üzüntüye kapılmışlardı ki neredeyse sadece ölmeyecek kadar eklemek ve mercimek ile karınlarını doyurarak Osmanlı için para biriktirmeye başlamışlardı.²⁰

30-31 Aralık 1913 yılında Agra'da Bütün Hindistan Müslümanları Birliği (All India Muslim League) Kongresi'nin başkanı İbrahim Rahmetullah taraftarlarına şu şekilde seslenmişti:

“Türkler Avrupa'daki topraklarından bir kısmını kaybetmiştir. Fakat bir ayağı hâlâ Batı'dadır. Müslüman Edirne'de Türk Bayrağı dalgalanmaktadır. Müslümanlar ne kadar bölünmüş olurlarsa olsunlar, İslâm kardeşliği halen yaşamaktadır. Dünyanın her tarafına dağılmış Müslümanlar, kara gününde dindaşlarının fedakârane bir şekilde durmasını bilmişlerdir. İşte, bu aradan yüzyıllar da geçse Hz. Peygamberin yaktığı ateşin halen Müslümanların kalbinde tutuştuğunu açıkça göstermek açısından bir mucizedir.”²¹

Balkan Savaşı döneminde Sir Ağa Han ise şaşırarak Türklerin karşısında durmuştu. Türklere Avrupa'nın saldırılarından korunmak için Avrupa'yı terk ederek Asya'ya gitmelerinin daha iyi olacağını tavsiye ettiği bir makale yazmıştı. Makale Müslümanları çok kızdırmıştı ve itibarlarını zedeledi. Ağa Han'ın bu yazısından alıntılar yaparak onu eleştirmiştir. Şibli Numani, şiirde Ağa Han'ın Türklere hitaben söylediklerini anlattıktan sonra Sadi-i Şîrâzî'den aktardığı aşağıdaki Farsça beyiti ile Ağa Han'ı çıkar karşılığında Müslümanları ve dolayısıyla cenneti satmakla suçlamıştır:²²

پدرم روضہ رضواں بدو گندم بفروخت
نا تخلص باشم اگر من ب جوے نفور شم²³

Babam cenneti 2 buğday karşılığında sattı

Ben onu 1 arpa karşılığında satmazsam namert olayım

Balkan Savaşları'ndan kısa bir süre önce ise bir İslâm Üniversitesi kurma konusunda göstermiş olduğu yoğun çabaları nedeniyle Hindistan Müslümanları tarafından büyük bir şöhret

18 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 183.

19 Soyluer, “Balkan Savaşları”, 95.

20 Müşir Hüseyin Kıdwai, *Osmanlı'nın Son Dostları*, haz. Ahmet Zeki İzgöer, (İstanbul: Nehir Yayınları, 2004), 186.

21 Mim Kemal Öke, *Hilâfet Hareketleri*, (İstanbul: İrfan Yayınları, 2005), 43-44.

22 Halil Tokar ve Arzu Çiftsüren, *He Soda Cab Se Leyla-i Khilafat Ka*, (Pakistan: Sanjh Yayınları, 2015), 246-248.

23 Tokar ve Çiftsüren, *He Soda Cab Se Leyla-i Khilafat Ka*, 248.

ve saygınlık kazanan Ağa Han, gitmiş olduğu bölgelerde sokaklar bayraklar ile donatılmış, zafer kutlamaları ile karşılanmıştı. Ancak Balkan Savaşları'nın sonlarına gelindiği zaman bir İngiliz-Hint gazetesinde yayımlanmış olan makalesinde, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan çekilmesi konusundaki fikrini beyan etmesiyle birlikte bir anda rüzgâr tersine dönmüş ve Müslümanların gözünden büyük oranda düşmüştü.²⁴

Ağa Han her ne kadar olumsuz bir düşünce paylaşmışsa da Osmanlı Devleti'ni derinden sarsan Balkan Savaşları, sömürge altında yaşayan alt kıta halkı için önem arz etmekteydi.²⁵ Alt kıta halkı tarafından maddi ve manevi her türlü destek sağlanmış ayrıca bu dönemde Balkan Savaşları ile ilgili birçok eser verilmişti. Bu makaleden de anlaşılacağı üzere o dönemde Hindistanlı Müslümanlar, kendi varlıklarını Türkiye'deki saltanat ile güçlendirmeye çalışmışlar ve kendilerini asla onlardan ayrı düşünmemişlerdi.²⁶ Birçok Müslüman üniversite öğrencisi ve ileride Türk Subayı olacak sınıf arkadaşları ile birlikte Zafer Hasan Aybek de Osmanlı Devleti lehine gösterilere katılmıştı. Ayrıca Aybek hatıratında, İkbâl'in Hint halkını Osmanlı'ya yardım etmek için yüreklendirdiğini aktarmıştı.²⁷ Nitekim Balkan savaşlarında da görüldüğü gibi Müslüman saltanatını yok etmeye adeta yemin etmiş olan İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne yaşatmış olduğu kabul edilemez durum Hindistanlı Müslümanlar tarafından Haçlı saldırısı olarak görülmekte ve özellikle genç Hindistan Müslümanları tarafından Osmanlı Devleti desteklenmekteydi. Bu olayların Urdu Edebiyatı'na ve şiirlerine yansımalarını da açıkça görmekteyiz. Balkan Devletleri'nin 1912 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı açtığı bu savaşlarda Hint Müslümanlarının, Trablusgarp Savaşı sırasında sergiledikleri korumacı tutumun bu dönemde zirveye ulaştığını görmekteyiz. Sömürge altında olan, açlık, sefalet ve hukuksuzluğun kol gezdiği Hint alt kıtasında halk, Osmanlı Devleti'ni kendilerine kurtarıcı olarak görmüşler ve bu dönemde Urdu edebiyatında milliyetçi, İslamcı ve toplumcu duygular ön plana çıkmıştır.²⁸ Bu dönemde yazılan eserlere baktığımızda şu isimlere rastlamaktayız; Hafız Siddîkî'nin *Balkan* (1941), Nesmî Safiyah'ın *Ceng-i Balkan*, Muhammed Rafîk'in Cemal Paşa'nın tezkiresinden tercüme ettiği *Ceng-i Balkan* ve Munşî Muhammed'in *Muhâribât-i Turk bâ İtalya* (1913).

Türki Fatah ki Peyşenguiyan Yürop ka Bahemi Cidal u Katal Dunya Bhar ke Müsulmanon ka Bol Bala (Türkiye'nin Avrupa'yı Fethine İlişkin Kehânetler Dünyadaki Tüm Müslümanların Dilinde) isimli kitapçık yıldız bilimci Hafız Şah Müştak Ahmed Han tarafından yazılmıştı. Alt kıta Müslümanları Türkiye'ye karşı öyle bir sevgi ve bağlılık hissetmekteydi ki savaşların sonucunu önceden merak etmekteydiler ve bunun için falcılara dahi gitmekteydiler. İşte bu broşürde de Balkan Savaşları sırasında Türklerin İtilaf devletlerine karşı zafer kazanacaklarına

24 Kıdwai, *Osmanlı'nın Son Dostları*, 187.

25 Küçük, "Balkan Savaşı", 23.

26 Zekai Kardaş, "The Last Struggle for the Sake of Turk Brothers: Hijrat Movement", *100th Anniversary of Urdu Language Education in Turkey*, haz. Halil Tokar ve Ali Moeen, (Pakistan: Urdu Ghar Yayınları, 2015), 81.

27 Muhsin Ramazan İşsever, "Zafer Hasan Aybek: Türkler İçin Feda Edilmiş Bir Ömür", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 73 (2022), 231.

28 Mehmet Kemal Çakmakçı, "Halka-yı Erbab-ı Zevk ve Urdu Şiirine Yansımaları", *TİDSAD* 15 (2017), 356.

dair kehânetler bulunmaktaydı. O dönemde bu kitapçık çok revaç görmüştü. Bu nedenle Hekim Muhammed İsmail isimli kişi de bu kitapçığı tekrar bastırmıştı.²⁹

Zafer Ali Han ve arkadaşları bu dönemde yazdıkları yazılar ile Osmanlının yanında olduklarını göstermişler ve aynı zamanda alt kıta Müslümanlarındaki bağımsızlık ateşini de yakmayı başarmışlardı. *Zemîndâr* gazetesi, alt kıtanın esaretten kurtulma mücadelesinde önemli bir rol oynamış, her fırsatta esaret karşıtı söylemleri alt kıta Müslümanları arasında bağımsızlık bilincini uyandırmaya vesile olmuştu.

“Kendi matbaamızda bastık *Zemindar*’ı bugün
Kölelikten kurtulmuş oldu gazetemiz bugün.”³⁰

Zemindâr gazetesinde aslında tarihçi ve Modern Urdu şairlerinden olan Hâşimî Ferîd Abâdî’nin 1912 yılının Aralık ayında Laknov’da yayınlanan *Balkan Daveti* isimli şiirinde Balkanlarda yaşananların ve İngiliz basınında yer alanların doğruyu yansıtmadığı anlatılmaktaydı. Ayrıca bu şiir, savaş alanına gidilerek Osmanlı Devleti’nin yanında savaşılması için insanı harekete geçirmektedir:³¹

دعوتِ بلقان

تا کب رخ زرد آنکھیں خوں چکان دل مضحل
تا ب کے ساز جنون مشتاق آہنگِ عمل
دعویٰ ایمان رکھتا ہے توے مومن نکل
شمہ غیرت کا ہے گر باقی تو چیل بلقان چیل
حبان سے لاکھوں گئی بڑھ کر ہے تیری آبرو
ہو فنا گر ہے بقائے جاوداں کی آرزو
سو گواری ہائے فساد کی نہ کر تلقین تو
شمہ غیرت کا ہے گر باقی تو چیل بلقان چیل
تا کب یکساں روی اب سن پیام انقلاب
چھوڑ بے رنگی سکوں کی ہو رہیں اضطراب
وہ بھی کیا مارنا کہ خود فطرت تجھے دے دے جواب
لطف مرنے کا اگر چاہے تو چیل بلقان چیل
لہو غیظ و غضب کا آنکھ کی رگ رگ سے بہ نکلا
گرا جب خاک پر کھڑے کر مسرا عثمانوی بھائی
مرے ہر سانس سے اک انقلابِ حریت اٹھا
مرے اک اک روئیں نے جب حریت کی قسم کھائی
بس اب میں اپنے ملک نفس کا سلطان مطلق ہوں
بس اب ہے آج سے آغاز میری کارِ فسادِ مائی³²

29 Hafiz Şah Müştak Ahmed Han, “Türki Fatah ki Peyşenguiyan Yürop ka Bahemi Cidal u Katal Dunya Bhar ke Müsulmanon ka Bol Bala”, *Bazar Lal Çah*, 3.

30 Celal Soydan, “Zafer Ali Han’ın Bağımsızlık Mücadelesi ve Türkiye Vurgusu”, *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019), 35.

31 Çiftsüren, “93 Harbi’nden Sonra”, 190-191.

32 Muhammedurrahman, *Ceng-i Âzâdî Ke Urdu Şuerâ: 1857 tâ 1947*, (Pakistan: Kavm-i İdâre Berâ-yı Tahkik-i Târih u Sekâfet Yayınları, 1986), 259.

BALKAN DAVETİ

Korku, gözlerde yaş, kalpte üzüntü nereye kadar
 Davranışlarımızın hevesli çılgınlık şarkısını söyleyelim
 İman davası koyulmuş, ey Mümin kalk yürü.
 Biraz gayret kalmışsa yürü Balkan yürü
 İtibarınız milyonlar değerinde
 Ölümsüzlük arzusu varsa yok olur
 Yarının matemlerini telkin etmezsen
 Biraz gayret kalmışsa yürü Balkan yürü.
 Ne zamana kadar aynı gidiş, şimdi inkılap mesajını dinle
 Bırak, rehinin ıstırabı eğreti huzur olsun
 O bile nasıl bir dayak ki fitratın bizzat kendisi sana cevap verir
 Ölüm lütfu eğer gerekliyse, yürü Balkan yürü.
 Öfke ve gazap kanı göz damarlarından fişkırdı
 Toprağa düştüğünde benim Osmanlı kardeşlerim
 Benim her bir nefesimden hürriyet inkılabı yükseldi
 Yemin ettiğimde ölümler birer birer ağıladı.
 Yeter, ben şimdi artık kendi nefis ülkemin mutlak sultanıyım
 Yeter, artık bugünden benim işverenliğim başlar.

Hâşimî Ferîd Abâdî yukarıdaki şiirinde Hindistan Müslümanlarına üzülmünün bir faydası olmadığını din kardeşleri ve din uğruna harekete geçmek gerektiğini öğütlemektedir. Bu uğurda ölmenin bir lütuf olduğunu belirtmektedir. Klasik dönemi ünlü şairi Ekber Allahabâdî ise bir beytinde Balkanlardaki durumu şöyle ifade etmektedir:

بہت کی سختیاں بقتانیوں نے بے گناہوں پر
 بلاخسر (بل آخسر) چرخ ان کے سر کو زیر سنگ لایا ہے

Balkanlılar günahsızlara çok zulüm ettiler
 Sonunda felek onların kafasını taşın altına soktu.³³

Ekber yukarıdaki şiirinde Balkanlarda yapılan zulümlere yer vermişti. Muhammed İkbâl ise 1913 yılında düzenlenen bir toplantıda okumuş olduğu “Şikayet ve Cevap” isimli şiirinde Batılı güçlerin de etkisiyle İslâm anlayışında oluşan tahribatı ortadan kaldırarak, İslâm anlayışını kendi öz değerleri ile topluma yeniden kazandırmayı amaçlamış, Balkanlarda yaşananların aslında gafilleri uyudukları gaflet uykusundan uyandırmak için bir mesaj olduğunu belirtmişti. Bu şiir yayınlatılarak toplantıya katılan dinleyicilere satılmış ve geliri de Balkan Derneği’ne bağışlanmıştı.³⁴ Şiirde Balkanlar ile geçen bölüm aşağıdaki gibidir:³⁵

ہے جو ہنگامہ ہسپا یوریش بلغاری کا
 عنانوں کے لیے پیغام ہے بیداری کا
 تو سمجھتا ہے یہ سماں ہے دل آزاری کا
 امتحان ہے ترے ایثار کا، خودداری کا

33 Çiftsüren, “93 Harbi’nden Sonra”, 199-200.

34 Celal Soydan, “Zafer Ali Han’ın Bağımsızlık”, 57.

35 Muhammed İkbâl, *Kulliyât-ı İkbâl (Bang-i Dara)*, (Pakistan: Al-Faysal Yayınları, 2008), 157.

کیوں ہراساں ہے صہیل فرس اعدا سے
 نور حق بجھ نہ سکے گا نفس اعدا سے
 چشم اقوام سے مخفی ہے حقیقت تیری
 ہے ابھی محفل ہستی کو ضرورت تیری
 زندہ رکھتے ہے زمانے کو حسرات تیری
 کو کب قسمتِ امکاں ہے حلافت تیری
 وقتِ فرصت ہے کہاں کام ابھی باقی ہے
 نور توحید کا اتمام ابھی باقی ہے

Bulgarların akınlarındaki o gürültü
 Aslında gafilleri uyandırmak için açık bir mesajdır
 Sen sanıyorsun ki bu, seni azarlamaya bir vesiledir.
 Oysa senin Hak yolunda feda olmaya imtihanındır.
 Düşman atının kişnemesiyle neden korkuya kapılırsın
 Kâfirin nefesiyle Hak'ın ışığı sönmeyecektir
 Senin hakikatin diğer milletlerce henüz bilinmiyor
 Şimdi senin varlık dünyana ihtiyaç vardır
 Zira tek senin ısın dünyayı canlı tutar
 Dünya yıldızının parlaması senin hilafetine bakar
 Vakit durma vakti değil, daha çok iş var
 Tevhit nuru henüz tamamlanmamıştır.³⁶

Savaş döneminde Hindistan Müslümanlarının, Osmanlı Devleti'ni desteklemeye yönelik Hindistan Kızılay Ekibi ve Encümen-i Huddâm-ı Kâbe olmak üzere iki önemli faaliyeti bulunmaktadır.³⁷ Balkan Savaşları'na ve savaşların Urdu Edebiyatına ne şekilde yansıdığını aktardıktan sonra Hindistan Müslümanlarının gerçekleştirmiş olduğu bu faaliyetlere değinmek isterim.

2.1. Türkiye'ye Kızılay Heyeti Gönderilmesi

Hint Müslümanlarının Kızılay'ı olan Hilal-i Ahmer Cemiyeti Rus Savaşı'nda seyyar hastanelerde 25 bine yakın yaralı askeri tedavi etmişti.³⁸ Bir kez daha Osmanlıya destek vermek amacıyla Balkan Savaşları sırasında çeşitli faaliyetlerde bulunmak üzere alt kıta Müslümanları, Türkiye'ye gönüllü birliklerden oluşan bir tıbbi ekip göndermeyi planlamış ve bu fikir *Comrade* gazetesinin 12 Ekim 1912 tarihinde yayınlanan bir yazıyla Şevket Ali tarafından ortaya atılmıştı.³⁹

Ardından Türkiye'ye gelen bu tıp heyeti, Balkan Savaşlarında yaralananlara tıbbî yardımda bulunmak üzere önce Kadırğa'da bir hastanede çalışmışlar ardından da Ömerli de sahra hastanesi kurarak yaralıları tedavi etmişlerdi. Bazı doktorlar ise Gelibolu'ya geçerek buradaki sahra

36 Muhammed İkbâl, *Hareket Zili*, haz. Celal Soydan, (Ankara: Hece Yayınları, 2013), 241.

37 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 193.

38 Aykut Kişmir, "Turki ki Kavmi Ced u Cihad min Muselmanan ı Hind ka Kırdar", *100th Anniversary of Urdu Language Education in Turkey*, haz. Halil Tokar ve Ali Moeen, (Pakistan: Urdu Ghar Yayınları, 2015), 202.

39 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 193.

hastanesinde görev yapmışlardı. Heyetteki kişiler Türkiye’de buldukları süre zarfında bir yandan sağlık işleri ile uğraşırken bir yandan da halkı bilgilendirmek amacıyla Muhammed Ali’nin haftalık olarak çıkarttığı *Comrade* gazetesinde hatıra ve izlenimlerini içeren yazılar yayımlayarak Türkler ile ilgili daha geniş bir kamuoyu oluşturmaya çalışmaktaydılar.⁴⁰

Aligarh’da düzenlenen bir toplantıda Müslüman liderler, Türkiye’ye tıbbi bir heyet gönderilmesine ve yaralı askerlerin tedavi edilmesine karar vermişlerdi. Hindistan Müslümanları masrafları kendileri tarafından karşılanacak olan üç farklı tıbbi müdahale ekibini İstanbul’a göndermişlerdi. Bu ekipler savaş bölgelerine yakın alanlarda çadırlar kurarak mobil hastaneler inşa etmiş ve buraya gerekli ilaç ve tıbbi malzemeleri getirmişlerdi.

İlk Hindistan Kızılay Ekibi, İngiltere’de okuyan zengin Hintli ve Mısırlı beş gönüllü gençten oluşmaktaydı. İstanbul’a giden Dr. Selim Bey’e eşlik etmişlerdi ve kendi masraflarını kendileri karşılamışlardı. İstanbul’a geldiklerinde Haydarpaşa Askeri Hastanesi’nde çalışmışlardı.⁴¹

Bombay Tıbbi Heyeti olarak bilinen ikinci Hindistan Kızılay Ekibi, İslâm Gençleri Cemiyeti ve Ziya’ül-İslâm Encümeni’nin toplamış olduğu yardımlar ile birlikte İstanbul’a gönderilmişti.⁴² Türkiye’ye doğru yola çıkan sağlık heyeti Laknov ve Delhi’den törenler ile uğurlanmışlardı. Delhi tren istasyonu hınca hınç dolmuş, heyet üyeleri trendeki yerlerini almakta güçlük çekmişlerdi. Halk, Bhopal istasyonunda kalabalık yüzünden denetlenememişti. Özellikle Bombay’da Osmanlı adına gösteriler yapılmış ve Türklerin zaferi için mitingler düzenlenmişti. Heyet İtalyan “Sardegna” isimli gemi ile Bombay’dan ayrıldıktan sonra aralık ayında İstanbul’a ulaşmıştı. Kızılay tarafından karşılanan heyet üyeleri İstanbul limanında coşkulu bir biçimde karşılanmıştı. Çatalca yakınlarında bir köyde kurulmuş olan savaş hastanesinde göreve başlayan sağlık heyeti İstanbul’daki yoksul Müslüman halka ücretsiz olarak tıbbi destek sağlamışlardı.⁴³

Hindistan’da İslâm Gençleri Cemiyeti ve Ziya’ül-İslâm Encümeni Aliyyesi aracılığı ile toplanan yardımlar Osmanlı Hükümetine ulaştırılmış ve bu yardımlar ile 100 yataklı bir çadır hastanesi kurularak hastalar tedavi edilmişlerdi. Bu hastanelerde 12 hasta bakıcı ve hademenin, Üçüncü Hindistan Tıbbi Heyeti’nde de 21 hasta bakıcı, rahip ve 21 Mısırlı hademenin görev yaptığı belirtilmektedir.⁴⁴

Hindistan’ın Bombay kentinde Hint Müslümanları aralarında 80.000 ruble toplayarak, bir sağlık ekibi oluşturabilmesi için Hilal-i Ahmer Cemiyeti’ne göndermişlerdir. Bu yardımları Cemiyet tarafından Ziraat Bankası’na yatırılan 90 Osmanlı Lirası ve bağış adı altında gönderilen 15.000 kuruş izlemişti. Kalküta Hilal-i Ahmer Cemiyeti Veznedarı Hacı Ahmet Abdüllatif Efendi tarafından 1700 İngiliz Lirası, Lahor’dan ise Halife’ye 300 liralık bir çek, Rangun’dan

40 Çiftsüren, “93 Harbi’nden Sonra”, 153.

41 Kazi Sufior Rahaman, “The Indian Medical Mission in Turkey During the World War I”, *1914’ten 2014’e 100’üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı’nı Anlamak* içinde, haz. Zekeriya Türkmen, (İstanbul: Harp Akademileri Yayınları, 2014), 269-270.

42 Ahmet Zeki İzgöer, “1911-1913 (1329-1331) Tarihli Osmanlı Hilâl-i Ahmer Sâlnamesine Göre Balkan Savaşları Sırasında Hint Müslüman Halkının Osmanlı’ya Yardımları”, *Journal of History and Future 1* (2015), 105.

43 Türkkiye Ataöv, “Mevlânâ Âzâd”, *Ankara Üniversitesi Anma Toplantısı Konuşma Metni* (1991), 74.

44 Muzaffer Tepekaya ve Leyla Kaplan, “Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1877-1923)”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10* (2003), 170.

da Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin kullanması için İngiliz Elçiliğine 3500 İngiliz Lirası ve İttihad-ı İslâm Cemiyeti tarafından da savaş bölgesine 2.400 lira gönderilmişti. İngiltere Hilal-i Ahmer Cemiyeti de paranın yanında bir miktar harita ve iki doktorun da bulunduğu gezici bir hastane heyeti de ilave ederek savaş bölgesine göndermişti.⁴⁵

Dr. Muhtar Ahmed Ensârî Bey'in önderliğinde Üçüncü Hindistan Kızılay Ekibi 9 Ocak 1913 yılında İstanbul'a ulaşmıştı.⁴⁶ Aynı dönemde Emir Ali de Londra'da bir sağlık ekibi kurmak için çalışmalarına başlamıştı. Dr. Muhtar Ahmed Ensârî Bey'in ekibi Hindistan'ın hemen her bölgesini temsil eden 24 kişilik bir kadrodan oluşmakta ve bu kadroda beş doktor ile 19 hasta bakıcı bulunmaktaydı. Heyet üyeleri hâkî renkli yarı askeri uniformalar giymektedirler ve yakalarında "Hindistan Tıp heyeti" yazmaktaydı.⁴⁷ Dr. Muhtar Ahmed Ensârî Bey'in başında olduğu ekip altı ay boyunca Türklere tıbbi destek sağlamıştı.⁴⁸ İstanbul'a geldiklerinde bir süre Kadırga Hastanesi'nde görev yapan ekip, daha sonra Ömerli'de mobil bir hastane kurmuşlardı. İkinci kez savaş başladığı zaman ekip Gelibolu'ya gitmiş ve orada da mobil bir hastane kurmuşlardı.⁴⁹

Büyük fedakârlıklar ile sürdürülen hizmetin sonunda 1913 yılının Temmuz ayında Kızılay ekibi Hindistan'a geri döndü. Elllerinden geleni yapabilmeyen verdiği bir sevinç ile ülkesine geri dönen ekip, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu son durumu da ülkesine aktarmıştı. Bombay'daki Encümen-i İslâm bir toplantı düzenlemiş ve Dr. Ensârî konuşmacı olarak katılmıştı. Bu toplantıda ekibinin faaliyetleri hakkında özet bir bilgi veren Dr. Ensârî, Türklerin kendilerine nasıl müteşekkir olduğunu anlatmıştı.⁵⁰

2.2. Encümen-i Huddâm-ı Kâbe

Hindistan Müslümanları, Balkan Savaşları süresince Osmanlı'nın mevcut durumu sebebiyle mukaddes toprakları gerektiği gibi koruyamayacağından endişe duymaktaydılar. Bu nedenle Mekke ve Medine'nin güvenliğini sağlamak amacıyla bir cemiyetin kurulması fikri ortaya çıkmıştı. Bu fikir ilk defa Mevlânâ Müşir Hüseyin Kidvâî ve Mevlânâ Abdülbârî tarafından dile getirilmişti. Mevlânâ Muhammed Ali ve Şevket Ali kardeşler tüm Hindistan Müslümanlarını bu cemiyete katılmak için çağırılmışlardı. İlk önceleri kutsal mekânların korunması amacıyla bir donanma oluşturmayı ve askerî teçhizat sağlamayı planlayan encümen, Hintli gençleri de askerî eğitim almaları için yurt dışına yollamayı düşünmekteydi. Sonraları faaliyet alanlarını genişleterek Müslüman okulları ve yetimhaneler açmış, hacılara olanaklar sağlamak amacıyla çalışmalarda bulunmuşlardı.⁵¹

45 Seçil Karal Akgün ve Murat Uluğtekin, *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, (Ankara: TDV, 2002), 115-124.

46 Zuhal Özyayın, "The Indian Muslims Red Crescent Society's Aid to the Ottoman State During the Balkan War in 1912", *JISHIM 2* (2003), 15.

47 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 194.

48 Arzu Çiftsüren, "Hint Müslümanlarının Yazılarında Halide Edip", *Doğu Edebiyatında Kadın* içinde, haz. Ali Güzelyüz, (İstanbul: Demavend Yayınları, 2016), 66.

49 Özyayın, "Red Crescent", 16.

50 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 194-196.

51 Azmi Özcan, "Encümen-i Huddâm-ı Kâbe", *DİA*, c. XI, (Ankara: TDV, 1995), 178-179.

Eğitim faaliyetleri ile de ilgilenen encümen Osmanlı Devleti lehine faaliyetlerde bulunarak bölgede pek çok toplantılar düzenlemişlerdi. Delhi’de düzenlenen bir mitingde Abū’l-Kelām Āzād “Allah Teâlâ’nın hükümeti ile insanların hükümeti arasında bir savaş yaşandığını; Şeytan’ın krallıklarının Allah Teâlâ’nın hükümetini yok etmeye çalıştığını ve bu savaşta gerçek iman sahiplerinin hangi tarafı seçeceklerine iyi karar vermeleri gerektiğini” ifade etmişti.⁵²

Encümen faaliyete geçtikten kısa bir süre sonra büyük bir ilgi toplamış, 23 kişi ile başlayan üye sayısı bir yıl sonra 2 bini kadın olmak üzere toplamda 20 bini bulmuştu. Ancak üyelik yemini hükümet tarafından şüphe ile karşılanmış ve encümenin bazı faaliyetlerini gerçekleştirmede güçlükler yaşamasına neden olmuştu. Tüm bu zorluklara rağmen yurt dışında da yankı uyandıran encümen Mısır, Fas ve bazı İslâm ülkeleri tarafından örnek alınmıştı. 1906 yılından beri Müşir Hüseyin ve Abdülbari Osmanlılar ile yakın bir münasebet içinde olmuş ve bu encümeni Osmanlı Donanma Cemiyeti’nin Hindistan şubesi olarak kurmuşlardı. Hicaz’da I. Dünya Savaşı döneminde görev yapan Osmanlı komutanı Galip Paşa’nın üzerindeki bildiride şunlar yazmaktaydı:

*“Encümen-i Huddâm-ı Kâbe kimliği altında faaliyet gösteren Hintli Müslümanlar bizim iş birliği yapmaktadırlar. Bu insanlar samimi olarak bizim davamıza bağlıdırlar ve bizi savunmak için ellerinden geleni yapmaya hazırdırlar.”*⁵³

Encümen-i Huddâm-ı Kâbe faaliyetleri ile Hindistan’da uzunca bir süre varlığını sürdürmüş ve Osmanlı Devleti ile kurulan siyasi ilişkilerde önemli bir yer tutmuştur.

SONUÇ

Trablusgarp Savaşı sonucunda büyük bir yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, Balkan Savaşları ile daha da zor bir duruma düşmüş, Edirne’yi bile bir ara kaybetmişti. Osmanlı, toprakların paylaşılması esnasında Balkan müttefikleri arasında çıkan anlaşmazlıkları fırsat bilerek Edirne ve civarını geri almıştı. Böylece 1913 yılının Ağustos ayına kadar Doğu Trakya ve Edirne Osmanlı Devleti’nin topraklarına dâhil olmuştu.

Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti’ndeki gencinden yaşlısına kadar kadın erkek demeden her bir fert ülkenin savunulması amacı ile fedakârca hareket etmişlerdi. Adeta bir seferberlik ilan edilmişti. Bu mücadele milli bilincin gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştu.

Hindistan Müslümanları da savaşlar sırasında Osmanlı’nın her zaman yanında olmuşlardı. Hindistan’daki farklı düşüncelere sahip din alimleri ilk defa aynı noktada birleşmiş ve Osmanlı’da bulunan din kardeşleri için yardımlar toplanmıştı. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Hindistan’daki Müslüman kadınlar ise ziynet eşyalarını satarak topladıkları paraları Osmanlı’daki ihtiyaç sahibi kardeşlerine göndermişlerdi. Genç, yaşlı, kadın demeden herkes elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştı. Tüm dünya Müslümanlarının Osmanlıya yapmış olduğu yardımlardan çoğu Hindistan Müslümanları tarafından gönderilmişti. Dünya Müslümanları din kardeşliğini güçlendirme ve kenetlenmenin gerektiğine inanmaktaydılar.

52 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 206.

53 Özcan, *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*, 201-204.

Bu kapsamda Hindistan Müslümanlarının Hindistan Kızılay Ekibi ve Encümen-i Huddâm-ı Kâbe olmak üzere iki önemli faaliyeti bulunmaktadır.

Balkan Savaşları sırasında yaralılara tıbbi yardım sağlamak için Türkiye'ye gönderilen Tıbbi Heyet, Osmanlı topraklarında sağlık hizmetlerini sunarken bir yandan da Hindistan'a hatıra ve izlenimlerini içeren mektuplar göndermekteydiler. Halk bu mektupları merakla beklemekte ve gazetelerde yayımlanan bu mektuplar vasıtasıyla Osmanlı yanlısı propagandaya devam edilmekteydi.

Türkiye'ye Kızılay Heyeti gönderilmesinin ardından Balkan Savaşları sırasında hayata geçirilen bir başka önemli oluşum da Mekke ve Medine'nin güvenliğini sağlamak amacıyla Huddâm-ı Kâbe cemiyetinin kurulması olmuştur. Bu cemiyet faaliyetleri ile Hindistan'da uzunca bir süre varlığını sürdürmüş ve Osmanlı Devleti ile kurulan siyasi ilişkilerde önemli bir yer tutmuştur.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda Hindistan Müslümanlarının savaş döneminde Osmanlı Devleti'ne karşı her türlü maddi ve manevi desteği sağladıklarını açıkça görmekteyiz. Ayrıca edebiyatçılar da bu dönemde edebiyatçılar da bu süreci eserlerinde ele almışlar, gerek gazeteler vasıtasıyla halka doğru haberler ulaştırmışlar gerekse şiirler yoluyla halkın duygularına yön vermişlerdi. Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu sıkıntılı zamanlarda yaptıkları maddi manevi destekler ile İslâmi dayanışmanın en güzel örneğini sergilemiş oldular.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Apak, Rahmi. *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*. Ankara: TTK, 1988.
- Ataöv, Türkkaya. "Mevlânâ Âzâd". *Ankara Üniversitesi Anna Toplantısı Konuşma Metni* (1991): 69-76.
- Aydın, Salim. "Osmanlı Basınında Balkan Savaşları (1912-1913)". Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, 2012.
- Çakmakçı, Mehmet Kemal. "Halka-yı Erbab-ı Zevk ve Urdu Şiirine Yansımaları". *TİDSAD 15* (2017): 355-363.
- Çetin, Nurten. "Balkan Savaşları'nda İzmit'te Seferberlik Uygulamaları". *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II* (2016): 977-987.
- Çiftsüren, Arzu. "Hint Müslümanlarının Yazılarında Halide Edip". *Doğu Edebiyatında Kadın*. Haz. Ali Güzelyüz, içinde 66-72. İstanbul: Demavend Yayınları, 2016.
- Feyzioğlu, Hamiyet Sezer. "Hatıraların Işığında Balkan Savaşları", *DTCF Dergisi 56/2* (2016): 200-213.
- Gazel, Ahmet Ali. "İttihat ve Terakki'nin 1913 Kongresinde Hükûmetine ve Şahsına Yönelik İthamlara Ahmet Muhtar Paşa'nın Cevabı". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 54* (2015): 625-651.
- Han, Hafız Şah Müştak Ahmed. "Türki Fatah ki Peyşenguiyan Yurop ka Bahemi Cidal u Katal Dunya Bhar ke Musulmanon ka Bol Bala". *Bazar Lal Çah*: 1-7.

- İkbâl, Muhammed. *Hareket Zili*. Haz. Celal Soydan, Ankara: Hece Yayınları, 2013.
- İkbâl, Muhammed. *Kulliyât-ı İkbâl (Bang-ı Dara)*. Pakistan: Al-Faysal Yayınları, 2008.
- İşsever, Muhsin Ramazan. “Zafer Hasan Aybek: Türkler İçin Feda Edilmiş Bir Ömür”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 73 (2022): 230-235.
- İzğöer, Ahmet Zeki. “1911-1913 (1329-1331) Tarihli Osmanlı Hilâl-i Ahmer Sâlnamesine Göre Balkan Savaşları Sırasında Hint Müslüman Halkının Osmanlı’ya Yardımları”. *Journal of History and Future I* (2015): 99-171.
- Kandhalvi, Nur-ul-Hasan Raşid. *Qaim-e Ulum Hazreti Maulana Muhammad Qasim Nanutavi*. Pakistan: Ramazan el-Mubarek Kitabevi, 2000.
- Karal Akgün, Seçil ve Murat Uluğtekin. *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a*, Ankara: TDV, 2002.
- Kardaş, Zekai. “Abû'l-Kelâm Âzâd ve el-Hilâl Gazetesi Çerçevesinde Türkiye ve Türkler”. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2011.
- Kardaş, Zekai. “The Last Struggle for the Sake of Turk Brothers: Hijrat Movement”. *100th Anniversary of Urdu Language Education in Turkey*. Hazırlayanlar Halil Toket ve Ali Moeen. Pakistan: Urdu Ghar Yayınları, 2015.
- Kerimoğlu, Hasan Taner. “Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yaptıkları Yardımlar”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 24 (2012): 161-181.
- Kıdwai, Müşir Hüseyin. *Osmanlı'nın Son Dostları*. Haz. Ahmet Zeki İzğöer. İstanbul: Nehir Yayınları, 2004.
- Kişmir, Aykut. “Turki ki Kavmi Ced u Cihed min Muselmanan ı Hind ka Kirdar”. *100th Anniversary of Urdu Language Education in Turkey*. Hazırlayanlar Halil Toket ve Ali Moeen. Pakistan: Urdu Ghar Yayınları, 2015.
- Küçük, Cevdet. “Balkan Savaşı”. *DİA*. V: 23-25. Ankara: TDV, 1992.
- Muhammedurrahman, *Ceng-i Âzâdi Ke Urdu Şuerâ: 1857 tâ 1947*, Pakistan: Kavm-i İdâre Berâ-yı Tahkik-i Târih u Sekâfet Yayınları, 1986.
- Öke, Mîm Kemal. *Hilâfet Hareketleri*. İstanbul: İrfan Yayınları, 2005.
- Özaydın, Zuhâl. “The Indian Muslims Red Crescent Society's Aid to the Ottoman State During the Balkan War in 1912”. *JISHIM* 2 (2003): 12-18.
- Özcan, Azmi. “Encümen-i Huddâm-ı Kâbe”. *DİA*. XI: 178-179. Ankara: TDV, 1995.
- Özcan, Azmi. *Pan-İslâmizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1924)*. Ankara: TDV, 1997.
- Rahaman, Kazi Sufior. “The Indian Medical Mission in Turkey During the World War I”. *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak*. Haz. Zekeriya Türkmen, içinde 263-282. İstanbul: Harp Akademileri Yayınları, 2014.
- Soydan, Celal. “Zafer Ali Han'ın Bağımsızlık Mücadelesi ve Türkiye Vurgusu”. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019): 31-40.
- Soyluer, Serdal. “Balkan Savaşları Sırasında Hint Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne Yardım Kampanyalarının Osmanlı Basınına Yansımaları”. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası* 13 (2011): 91-117.
- Süren Çiftsüren, Arzu. “93 Harbi'nden Sonra Hindistan-Pakistan Alt-Kitası'nda Urduca ve Farsça Şiirde Türkiye ve Türkler”. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Tepekaya, Muzaffër ve Leyla Kaplan. “Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1877-1923)”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10 (2003): 147-202.
- Toker, Halil ve Arzu Çiftsüren. *He Soda Cab Se Leyla-i Khilafat Ka*. Pakistan: Sanjh Yayınları, 2015.